

15. Elkonin, D. B. (1989). *Izbrannye psikhologicheskie trudy / Daniil Borisovich Elkonin.* – М. : Prosveshchenie (rus).

Svitlana Zabolotska

SPECIFICS FORMATION OF SPIRITUALITY IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Influence on adult spiritual development of students in the educational process. The characteristic spiritual development of students and different its various manifestations. The attention to position themselves spiritual teachers and certainty of their ideals, the development of spiritual values, religious consciousness and self-identity.

The article presents a detailed analysis of the theoretical study of the problem characteristics of spiritual development of the individual in contemporary psychological and educational science. The author analyzes the main aspects of the concept of spirituality, the structure and types. A list of personal characteristics of the human qualities that show as available in her spirituality. It is noted that the formation of spirituality is inextricably linked to self-development, spirituality and the unit of analysis is the value orientation of the individual. It is proved the importance of this theme (issues) for the spiritual development of the person of the future teacher. Identify the problems and prospects of further development of the research of spirituality of the person of the future teachers.

Keywords: *spirituality, the educational process, socialization, identification, psychological and educational support, personality, spirituality, spiritual development, the person of the future teacher, spiritual culture, spiritual culture of the teacher, the teacher spirituality, spiritual self-improvement of the individual.*

УДК: 159.9.316.6

doi: 10.15330/ps.6.1.285-292

Інна Стрілецька

Херсонський державний університет

inna.strileckaya@mail.ru

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено теоретичному аналізу місця і ролі соціального інтелекту в процесі професійного становлення особистості. Узагальнено напрямки розробки проблематики впливу соціального інтелекту на професійне становлення майбутніх фахівців у працях сучасних українських та російських авторів. Проаналізовано психолого-педагогічні погляди на сутність поняття "професійне становлення" та з'ясовано, що його прикметною характеристикою є соціальний інтелект як здатність, що зумовлює ефективність міжособистісної взаємодії, соціальної адаптації та реалізації професійних функцій фахівця. Обґрунтовано роль соціального інтелекту в досконалому оволодінні майбутніми фахівцями своєю професійною діяльністю і продуктивному вирішенні фахових завдань, для чого необхідно правильно розуміти власну поведінку та поведінку інших людей, уміти налагоджувати ефективну взаємодію у групі та формувати команду. Встановлено, що соціальний інтелект відіграє важливу роль у фаховій підготовці студента, він дає змогу розуміти самого себе та вчинки інших людей, їх вербальні і невербальні реакції, отже, виступає важливою когнітивною складовою структури комунікативних здібностей

особистості. Соціальний інтелект забезпечує розширення меж комунікативного простору в контексті процесів глобалізації, розвитку міжкультурної комунікації, посилення інтегративних тенденцій в науці, відповідає за закономірності побудови "картини соціального світу", тобто функціонування механізмів перцепції, декодування і конструювання уявлень про широке коло соціальних реалій. Саме соціальний інтелект забезпечує адекватність соціального пізнання, допомагає прогнозувати розвиток міжособистісних відносин, загострює інтуїцію та гарантує успішність фахової підготовки особистості.

Ключові слова: соціальний інтелект, професійне становлення, міжособистісна взаємодія, фахівець, комунікативна компетентність, самореалізація, самовизначення, концепція.

Постановка наукової проблеми. В процесі соціалізації сучасне суспільство висуває підвищені вимоги до підготовки фахівців у будь-якій сфері діяльності, воно потребує громадян, які сприятимуть інноваційному розвитку світового устрою. Крім того, соціально-економічні зміни, які відбуваються в нашому суспільстві, загострили проблему знеособлення людини у взаємодії з соціальним середовищем. Саме тому, сьогодні є нагальною потребою в забезпеченні фахівців, наділених високим рівнем соціального інтелекту, що виступає як умова та як складова практично будь-якої предметної діяльності [6, с. 305].

Аналіз останніх досліджень із зазначеної проблеми. Соціальний інтелект як психологічна характеристика особистості становить основну складову її професійно важливих якостей, які в роботах багатьох дослідників (О. Беляєва, Ж. Вірна, О. Власова, С. Максименко, Е. Носенко, В. Панок, Н. Пов'якель, Н. Романова, С. Руденко, А. Федоренко, Н. Чепелева та ін.) представлені у вигляді списків якостей та теоретичних моделей особистості фахівця. А отже, місце соціального інтелекту у системі професійно важливих якостей спеціаліста визначене не досить чітко і представлено: через комунікативну компетентність, соціально-психологічну компетентність, соціальну сміливість, ефективність взаємодії, психологічну проникливість, вербальну і невербальну чутливість, соціальне мислення. Водночас ці дослідження свідчать про недостатність уваги науковців до проблем ролі соціального інтелекту в період професійного становлення фахівця, що і зумовило **мету нашої роботи**, якою є аналіз ролі та місця соціального інтелекту у період професійного становлення особистості.

Виклад основного матеріалу. Професійне становлення майбутнього фахівця набуває особливого значення в умовах інформатизації, технологізації, проблемності професійної діяльності. Сучасна вища школа повинна створювати відповідні умови для підготовки компетентного фахівця, орієнтованої на постійний професійний розвиток, самовдосконалення, що забезпечить надалі високий рівень конкурентоспроможності, продуктивності професійної діяльності, і як наслідок, кар'єрне зростання та самореалізацію. Крім успішного оволодіння необхідною базою знань і вмінь відповідно до специфіки обраної спеціальності, важливим також є володіння максимально вираженими професійно необхідними якостями та практичними навичками, що є

передумовою ефективного здійснення професійних функцій на будь-якому етапі професійного становлення та розвитку особистості [6 с.305].

Під професійним становленням розуміють формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей людини. [1; 4, с. 30; 7].

А. Маркова виділила такі етапи оволодіння професією: 1) адаптація до професії; 2) самоактуалізація в професії – пристосування людини до професії; 3) гармонізація з професією – людина легко виконує завдання за засвоєними технологіями (працює, ніби "граючись"); 4) перетворення, збагачення своєї професії – справжня творчість припускає пошук нових, більш досконалих способів досягнення бажаного результату; 5) вільне володіння декількома професіями; б) етап творчого самовизначення себе як особистості – прагнення реалізувати свою головну життєву ідею [1; 7, с. 12].

Н. Волянук розглядає професійне становлення як динамічний багаторівневий процес формування комплексу професійно важливих якостей, а дії спеціаліста – як відтворення отриманих умінь та засобів виконання діяльності в певних ситуаціях. Отже, процес професійного становлення як психологічна категорія відображає процес саморозвитку людини впродовж життя, у межах якого відбувається становлення специфічних видів суб'єктної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування та регуляції в конкретних видах діяльності і на етапах професійного шляху [1; 7].

На думку С. Максименка, сутність професійного становлення полягає в тому, що індивід, прийнявши на себе професійну роль, лише розпочинає освоєння функціонального змісту професійної діяльності. Зазначимо, що на думку науковців, найбільш ефективним чинником формування професійних якостей в особистісно-зорієнтованому процесі навчання та виховання майбутнього фахівця є врахування його потреб та інтересів, які узгоджені з потребами суспільства (І. Бех, А. Бойко, І. Зязюн, В. Лозова, А. Мудрик, Н. Ничкало, Е. Косенко, В. Семиченко, Т. Сущенко та ін.).

У працях Н. Чепелевої виокремлено трьохкомпонентну концепцію професійної підготовки майбутнього фахівця (на прикладі практичного психолога): 1) *підготовчий*, тобто диференціювання студентів за рівнем їх професійної придатності до роботи з людьми; 2) *діагностичний*, який складається з процесу опанування студентами 2–3 курсів основ психодіагностики та самопізнання, а також усунення особистісних перешкод на шляху особистісно-професійного зростання; 3) *особистісно-професійно-корекційний етап*, тобто робота з виявленими на другому етапі професійної підготовки особистісними проблемами студентів 3–4 курсів і формування в них професійно значущих умінь за допомогою активних методів навчання та психотерапії з програванням обох ролей – клієнта і психолога [1; 7].

Е. Зеєр у своїх дослідженнях виокремлює такі етапи професійного становлення особистості майбутнього фахівця у процесі навчання: адаптацію, інтенсифікацію та ідентифікацію. На початковому етапі навчання (перший курс) важливими є такі загальнопрофесійні важливі якості: прагнення до саморозвитку, високий рівень працездатності, сумлінність, дисциплінованість, принциповість і відповідальність. Усе це пояснюється тим, що на цьому етапі професійного становлення студенти адаптуються до умов та змісту професійно-освітнього процесу, відбувається засвоєння навчально-пізнавальної діяльності, визначаються нові соціальні ролі особистості і налагоджуються стосунки між однокурсниками та викладачами вищого навчального закладу. Психологічними критеріями успішності проходження цього етапу є адаптація до навчально-пізнавального середовища, особистісне самовизначення і формування нового стилю життєдіяльності [3; 4; 7].

Таким чином, охарактеризувавши сучасні погляди на сутність поняття професійного становлення, можна стверджувати, що його основною характерологічною складовою є соціальний інтелект як здатність, що зумовлює ефективність реалізації професійних функцій фахівця.

Соціальний інтелект являє собою багатокомпонентну здатність, засновану на досвіді соціальної взаємодії, котра проявляється в адекватному розумінні психічних властивостей, процесів і станів людини за зовнішніми ознаками, прогнозуванні поведінки і взаємовідносин. Він базується на комплексі особистісних, інтелектуальних, комунікативних і поведінкових рис, які зумовлюють успішність соціальної взаємодії: встановлення та підтримку контактів з іншими людьми, вплив на інших людей, забезпечення спільної діяльності [12, с. 53–54].

Вперше соціальний інтелект (СІ) як професійно важлива якість особистості був досліджений М. Аміновим та М. Молокановим. Вони розглядають СІ як умову вибору профілю діяльності у практичних психологів (наукова чи практична діяльність). На думку дослідників, головним компонентом психологічної діяльності, осмисленої комунікативної роботи з людьми є саме СІ (здатність до розуміння поведінки інших людей) та фасилітація (підтримуючий, наснажувальний стиль соціальних відносин) [3; 5].

Слід зазначити, що з початком активного використання терміна "соціальний інтелект" у психологічній літературі дана категорія найчастіше зустрічається саме в переліку важливих якостей, необхідних для ефективності професійного становлення особистості. Так, у дослідженнях Р. Каверіної, до числа професійно важливих якостей, окрім спрямованості на тип діяльності у сфері міжособистісної взаємодії, спілкування, емпатії, розвиненим мовленням і здатністю володіти собою та іншими людьми, значна роль відводиться саме СІ, який піддається цілеспрямованому формуванню в процесі професійного становлення.

В даний час більшість дослідників мають схожу точку зору на те, що рівень розвитку СІ багато в чому зумовлює успішність професійної

діяльності керівника, менеджера (О. Беляєва, Г. Геранюшкіна, Є. Моргунов, Г. Ожубко), психолога (І. Баширов, Л. Ляховець, В. Жукова, В. Панок, С. Руденко, К. Саутіна, Т. Титаренко, А. Федоренко, Н. Чепелева), педагога (Є. Михайлова (Альошина), А. Федоренко,) та й студентів взагалі незалежно від обраного фаху (І. Кудінова, О. Лунева, А. Молокостова, К. Саутіна, М. Тарасенко та ін.) [5; 10; 12, с. 57–58; 13].

Так, у своїх працях А. Молокостова робить акцент на вивчення особливостей СІ студентів з різним психологічним типом особистості. Авторка розглядає когнітивні критерії СІ, які співвідносяться з наступними характеристиками: здатність передбачити наслідки поведінки людей; здатність до логічного узагальнення; виділення загальних істотних ознак з різними невербальними реакціями людини; здатність розуміти зміну значення похідних вербальних реакцій людини залежно від контексту ситуації, яка її викликала; здатність розуміти логіку розвитку ситуації взаємодії та значення поведінки людей в даній ситуації. Результати дослідження А. Молокостової дозволяють стверджувати, що оптимальним є середній рівень розвитку СІ, який дає можливість особистості адекватно оцінювати реакції і умови соціального середовища і на основі цього ефективно взаємодіяти з іншими [8, с. 56].

Вивчаючи соціальний інтелект як чинник професійного становлення значний внесок зробила С. Руденко, розробивши та впровадивши власну модель соціального інтелекту, яка забезпечує успішність педагогічної діяльності [10].

У свою чергу О. Беляєва, вивчаючи взаємозв'язок СІ з особистісними якостями керівника, відзначає, що СІ є одним із професійно значущих якостей керівника. Згідно з думкою автора, СІ являє собою перш за все інтелектуальну здатність, котра проявляється в ситуаціях, які дозволяють давати чітку структуровану інформацію про поведінку, наміри людей, які спілкуються.

І. Кудінова виділила психологічні умови, які впливають на становлення СІ старшокласників та студентів. В їх основу авторка покладає: стиль виховання, товариськість та допитливість [8].

Розглядаючи роль СІ в період професійного становлення, також слід відзначити О. Власову, яка досліджувала структуру та розвиток соціальних здібностей за допомогою структурно-функціонального та системно-функціонального аналізу. Згідно з концепцією О. Власової, невід'ємними структурними компонентами загальних соціальних здібностей є когнітивна, емоційна, мовленнєва та конативні складові, а також змістовні особистісні утворення (світогляд, особистісні еталони, життєві і соціальні стратегії). Саме в основу когнітивної складової автор вкладає соціальний інтелект як здатність до адекватного усвідомлення, аналізу і трансформації когнітивної й некогнітивної інформації соціального змісту (міжособистісна рефлексія, каузальна атрибуція, децентрація, співчуття, передбачення). О. Власова вважає, що соціально-пізнавальний потенціал пов'язується з переходом від досвідно-інтуїтивних уявлень буденного життя до стереотипної

категоризації соціальної дійсності. Саме інтелектуальні та особистісно-регулятивні компоненти потенціалу соціальних здібностей за умов достатнього розвитку здатні перетворювати людину на дійсного суб'єкта соціальної життєдіяльності [2, с. 16–17; 9; 11, с. 226].

Висновок. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що умовою конструктивного професійного зростання особистості майбутнього фахівця є розвиток певних професійно важливих якостей, а саме: відповідальності, спрямованості, компетентності, адаптації до навчально-пізнавального середовища, особистісне самовизначення, формування нових стилів взаємодії, освоєння нових соціальних ролей, принциповості та дисциплінованості, що покладені в основу соціального інтелекту. Саме соціальний інтелект виступає в ролі важливої професійної якості фахівця як спеціальна здатність, яка полягає в розумінні самого себе, інших людей, їхніх взаємин, а також у прогнозуванні перебігу міжособистісних подій на основі індивідуальних мисленневих процесів, афективного реагування на особистісний і соціально-психологічний контекст ситуації взаємодії та соціального досвіду і, як наслідок, є суттєвою детермінантою успішності соціальної взаємодії та професійної реалізації особистості.

1. *Алексеева Т. В.* Професійне становлення особистості в системі вузівської підготовки: теоретико-методологічний аналіз проблеми / Т. В. Алексеева // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – Вип. 4. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_4_18.pdf
2. *Власова О. І.* Психологічна структура та чинники розвитку соціальних здібностей : автореф. на здобуття наук. ступеня дис. док. псих. наук : спец. 19.00.07 "Педагогічна та вікова психологія" / О. І. Власова. – Київ, 2006. – 44 с.
3. *Зарубінська І. Б.* Соціальна компетентність та соціальний інтелект / І. Б. Зарубінська // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія. – 2008. – Вип. 23. – С. 179-184.
4. *Зеер Э. Ф.* Психология профессии: Учебн. пособие. – 3-е изд. перераб. и доп. – М. : Академический Проект, Фонд "Мир", 2005. – 336 с.
5. *Кожушко С. П.* Соціальний інтелект як інтегральна властивість, що забезпечує ефективність професійної взаємодії майбутніх фахівців комерційної діяльності / С. П. Кожушко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. – 2013. – Вип. 31. – С. 241–247.
6. *Козирев М. П.* Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу / М. П. Козирев, Ю. Р. Козловська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. – Вип. 1. – Львів, 2013. – С. 305–313.
7. *Кокун О. М.* Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К. : ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2012. – 200 с.
8. *Михалёва М. В.* К проблеме изучения социального интеллекта в отечественной психологии / М. В. Михалёва, Е. А. Кедярова // Проблемы теории и практики современной психологии. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2013. – С. 54–56.
9. *Руда Н. Л.* Соціальний інтелект психолога як чинник професійної діяльності / Н. Л. Руда // Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Сер. : Психологічні науки. – 2012. – Т. 2, Вип. 9. – С. 202–205.
10. *Руденко С. В.* Соціальний інтелект як чинник успішності педагогічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.01 "Загальна психологія; історія психології" / С. В. Руденко. – Київ, 2008. – 19 с.

11. Сасько О. О. Проблема визначення соціального інтелекту в психологічній науці / О. О. Сасько // Наука і освіта. – 2011. – № 9. – С. 224–227.
12. Федоренко А. В. Влияние социального интеллекта на процесс адаптации будущих педагогов-психологов к учебно-профессиональной деятельности и его развитие во время обучения в ВУЗе / А. В. Федоренко // Вестник военного университета. – 2011. – № 3 (27). – С. 53–56.
13. Федоренко А. В. Социальный интеллект: сущность и проблемы развития у студентов педагогических специальностей / А. В. Федоренко // Вестник военного университета. – 2011. – № 4 (27). – С. 54–60.

PEFERENCES

1. Aleksjejeva, T. V. Profesijsne stanovlennja osobystosti v systemi vuzivs'koi' pidgotovky: teoretyko-metodologichnyj analiz problemy [Professional identity formation in the system of university training: theoretical and methodological analysis of the problem] – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_4_18.pdf (ukr).
2. Vlasova, O. I. (2006). Psihologichna struktura ta chynnyky rozvytku social'nyh zdibnostej [Psychological factors of structure and social abilities]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja dok. psyhol. nauk: spec.: 19.00.07 / APS of Ukraine / O.I. Vlasova. – Kyiv (ukr).
3. Zarubins'ka, I. B. (2008). Social'na kompetentnist' ta social'nyj intelekt [Social competence and social intelligence] / I.B. Zarubins'ka // Naukovi zapysky VDPU im. M. Kocjubyns'kogo. Ser. Pedagogika i psihologija, № 23, 179–184 (ukr).
4. Zeer, Je. F. (2005). Psihologija professii: Uchebn. Posobie [Psychology profession: textbook]. – M.: Akademicheskij Projekt, Fond "Mir" (rus).
5. Kozhushko, S. P. (2013). Social'nyj intelekt jak integral'na vlastyvist', shho zabezpechuje efektyvnist' profesijnoi' vzajemodii' majbutnih fahivciv komercijnoi' dijal'nosti [Social intelligence as an integral feature that provides professional interaction effectiveness of future business professionals] / S.P. Kozhushko // Pedagogika formuvannja tvorchoi' osobystosti u vyshhij i zagal'noosvitnih shkolah, № 31, 241–247 (ukr).
6. Kozyrjev, M. P. (2013). Profesijsne stanovlennja fahivcya v umovah vyshhogo navchal'nogo zakladu [Professional growth in terms of professional higher education institution] / M.P. Kozyrjev, Ju.R. Kozlovs'ka // Naukovyj visnyk L'vivs'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav. Serija psihologichna. – No 1. – Lviv, 305-313 (ukr).
7. Kokun, O. M. (2012). Psihologija profesijnogo stanovlennja suchasnogo fahivcya [Psychology of professional development of modern specialist]: Monografija. – K. : DP "Inform.-analit. agentstvo" (ukr).
8. Mihaljova, M. V. (2013). K probleme izuchenija social'nogo intelektu v otechestvennoj psihologii / M.V. Mihaljova, E.A. Kedjarova // Problemy teorii i praktiki sovremennoj psihologii. – Irkutsk : Izd-vo IGU, 54-56 (rus).
9. Ruda, N. L. (2012). Social'nyj intelekt psykologa jak chynnyk profesijnoi' dijal'nosti [To the problem the study of social intelligence in the national psychology] / N. L. Ruda // Naukovyj visnyk MNU im. V.O.Suhomlyns'kogo. Ser. : Psihologichni nauky, T. 2, No 9, 202–205 (ukr).
10. Rudenko, S. V. (2008). Social'nyj intelekt jak chynnyk uspihnosti pedagogichnoi' dijal'nosti [Social Intelligence as a factor of successfulness of pedagogical activity]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psycholog. nauk: spec.: 19.00.01 / APS of Ukraine / S. V. Rudenko. – Kyiv (ukr).
11. Sas'ko, O. O. (2011). Problema vyznachennja social'nogo intelektu v psykologichnij nauci [The problem of the definition of social intelligence in psychological science] / O.O. Sas'ko // Nauka i osvita, № 9, 224–227 (ukr).
12. Fedorenko, A. V. (2011). Vlijanie social'nogo intelektu na process adaptacii budushhijh pedagogov-psihologov k uchebno-professional'noj dejatel'nosti i ego razvitie vo vremja obuchenija v VUZe [The impact of social intelligence in the process of adaptation of the

future teachers-psychologists in educational and professional activities and its development during the training at the university] / A. V. Fedorenko // Vestnik voennogo universiteta, No 3 (27), 53–56 (rus).

13. Fedorenko, A. V. (2011). Social'nyj intellekt: sushhnost' i problemy razvitija u studentov pedagogicheskikh special'nostej [Social intelligence: the nature and problems of students of pedagogical specialties] / A.V. Fedorenko // Vestnik voennogo universiteta, № 4 (27), 54–60 (rus).

Inna Striletskaya

**SOCIAL INTELLIGENCE AS A FACTOR OF PROFESSIONAL FORMATION
OF THE PERSONALITY**

The article is devoted to theoretical analysis of the role and place of social intelligence in the process of professional formation of the personality. Summarizes directions of development perspectives of the influence of social intelligence on professional formation of future specialists in the works of modern Ukrainian and Russian authors. Analyzed psychological and pedagogical views on the essence of the concept "professional development" and found that its distinguishing characteristic is social intelligence as the ability that determines the effectiveness of interpersonal relations, social adaptation and realization of the professional duties of a specialist. The role of social intelligence in the perfect mastering by future specialists in their professional activity and productive decision of professional problems, which is necessary to properly understand their behavior and the behavior of other people, to be able to establish effective communication in the group and building a team. Found that social intelligence plays an important role in the professional preparation of the student, it gives you the opportunity to understand themselves and the actions of others, their verbal and nonverbal reactions, therefore, is an important cognitive component of the structure of communicative abilities of the individual. Social intelligence provides the expansion of the boundaries of the communicative space in the context of globalization, intercultural communications, strengthening of the integrative trends in science, is responsible for the patterns of constructing a "picture of the social world", that functioning mechanisms, perception, decoding and the construction of ideas about a wide range of social realities. Social intelligence provides the adequacy of social cognition that helps to predict the development of interpersonal relationships sharpens intuition and guarantees the success of professional training of the individual.

Key words: social intelligence, professional development, interpersonal interaction, professional, communicative competence, self-realization, self-determination, concept.

УДК 159.9

doi: 10.15330/ps.6.1.292-301

Целюк Тетяна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
tanyatseluk@gmail.com

**ПОНЯТТЯ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ:
ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ АСПЕКТИ**

Стаття розкриває поняття перфекціонізму в контексті типологічного підходу. Проведений огляд наукових джерел засвідчив, що існують різні типи та форми представленого феномену. Автор здійснює теоретичний аналіз досліджень західних вчених, що підтверджують припущення про наявність двох форм чи типів перфекціонізму: